

Sygn. akt III CSK 142/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa R. S.
przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie M.
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 16 stycznia 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 9 grudnia 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 2 700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo o zapłatę odszkodowania za szkodę spowodowaną bezprawnym przejęciem na własność Państwa nieruchomości stanowiących w dacie ich przejęcia własność dziadka powódki, która stała się jego spadkobiercą.

Sąd ten ustalił, że przejęcie nieruchomości na własność Państwa nastąpiło orzeczeniem PPRN z dnia 5 października 1956 r., które w części zostało uchylone orzeczeniem PPRN z dnia 10 listopada 1960 r., ale reszty przejętych nieruchomości dziadek powódki już nie odzyskał. Z kolei ostateczną decyzją Samorządowego Kolegium Odwoławczego z dnia 20 sierpnia 2007 r. stwierdzono nieważność orzeczenia PPRN z dnia 5 października 1956 r. w części dotyczącej przejęcia nieruchomości stanowiącej w dacie przejęcia własność D. S., wobec wydania tego orzeczenia z rażącym naruszeniem prawa. Sąd pierwszej instancji ustalił nadto, że powierzchnia przejętych i niezwróconych nieruchomości wynosi łącznie 2,0480 ha o aktualnej wartości rynkowej 140.341 zł, a zarazem, że nieruchomości nadane przez stronę pozwaną w postaci ekwiwalentu zamiennego objęły obszar 0,6294 ha o aktualnej wartości rynkowej 12.317 zł. W ocenie tego Sądu wystąpiły przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej strony pozwanej, skutkujące uwzględnieniem powództwa na podstawie art. 160 § 1 k.p.a., obowiązującym do dnia 1 września 2004 r., a wysokość szkody Sąd ten określił jako różnicę między wartością nieruchomości utraconych i niezwróconych, a wartością nieruchomości przyznanych tytułem części ekwiwalentu zamiennego.

Apelację strony pozwanej od powyższego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny, który zaaprobował prawidłowość ustaleń faktycznych i przyjął je za własne. Podzielił ocenę co do wystąpienia adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą a wydaniem wadliwej decyzji z dnia 5 października 1956 r. z rażącym naruszeniem prawa wskutek braku w niej określenia przedmiotu przejęcia (braku osnowy decyzji).

Sąd odwoławczy uznał, że wspomniana decyzja wywołała konstytutywny skutek prawny przejęcia i stanowiła źródło przejścia prawa własności na Skarb

Państwa, a szkody spowodowanej utratą własności nie zrekompensowały dziadkowi powódki przyznane później nieruchomości „wzajemne” z PFZ.

Istnienie adekwatnego związku przyczynowego między szkodą a wydaniem decyzji, której nieważność stwierdzono, Sąd odwoławczy uzasadnił tym, że gdyby nie wydano w 1956 r. wadliwej decyzji, to poprzednik prawny powódki nie utraciłby prawa własności części nieruchomości, a decyzja SKO z dnia 20 sierpnia 2007 r. nie uzasadnia tezy, że przesądziła o zasadności samego przejęcia sporej części nieruchomości. Innymi słowy, Sąd odwoławczy uznał, że poprzednik prawny powódki nie doznałby szkody, gdyby nie zostało wydane nieważne orzeczenie, które wywołało konstytutywny skutek.

Pozwany Skarb Państwa zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego, zarzucając niewłaściwe zastosowanie art. 160 § 1 k.p.a. w zw. z art. 361 § 1 k.c. oraz art. 361 § 1 k.c., a nadto błędną wykładnię art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich ... (Dz. U. Nr 46, poz. 339).

Skarżący akcentuje zarzut, adresowany do Sądów obu instancji, niewłaściwego uznania, że pomiędzy wadliwą decyzją administracyjną a szkodą powódki zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Błędną wykładnię przepisu art. 1 ust. 1 wskazanego dekretu uzasadnia skarżący wadliwym uznaniem, że fakt posiadania przez właściciela części nieruchomości skutkuje niemożnością przejęcia pozostałej części, która nie pozostaje w jego posiadaniu.

Powódka w odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanego wniosła o oddalenie w całości skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, wskazując, że do przejęcia doszło wskutek wydania nieważnej decyzji administracyjnej o konstytutywnym charakterze.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., wobec braku w niej uzasadnionych podstaw.

Podniesione przez stronę skarżącą zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego wymagały dokonania ich oceny z uwzględnieniem ustalonego stanu

faktycznego przyjętego za podstawę rozstrzygnięcia, które to ustalenia faktyczne, poczynione przez Sąd pierwszej instancji, Sąd odwoławczy ocenił jako prawidłowe i przyjął za własne przy ferowaniu zaskarżonego skargą kasacyjną orzeczenia.

Ustalenia te obejmują przejęcie na rzecz Państwa nieruchomości dziadka powódki na mocy orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej (dalej PPRN) w G. z dnia 5 października 1956 r., uchylenia go w części i odzyskania części nieruchomości orzeczeniem PPRN w G. z dnia 10 listopada 1960 r., a wreszcie nieodzyskania przez dziadka powódki reszty przejętych w 1956 r. nieruchomości. Elementem ustaleń faktycznych jest wydanie decyzji SKO z dnia 20 sierpnia 2007 r. stwierdzającej nieważność orzeczenia PPRN w G. z dnia 5 października 1956 r. w części dotyczącej przejęcia nieruchomości określonej w decyzji SKO, wobec stwierdzenia tą decyzją wydania w 1956 r. orzeczenia o przejęciu z rażącym naruszeniem prawa, wobec braku zamieszczenia w nim osnowy określającej przedmiot przejęcia.

Finalne ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę orzeczenia Sądu II instancji obejmują ustalenie, że powierzchnia nieruchomości przejętych na rzecz Skarbu Państwa na podstawie orzeczenia PPRN z 5.10.1956 r., a które nie zostały zwrócone właścicielowi ani jego następcom prawnym wynosi łącznie 2,0480 ha, których wartość odpowiada kwocie 140.341 zł, natomiast nieruchomości nadane przez Skarb Państwa jako część ekwiwalentu zamiennego za przejęte grunty obejmuje obszar 0,6294 ha o wartości rynkowej 12.317 zł.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny zasadnie przyjął, że wydanie orzeczenia PPRN z dnia 5.10.1956 r. wywołało z mocy art. 3 ust. 1 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. konstytutywny skutek prawny, będąc źródłem utraty prawa własności przez dziadka powódki i źródłem nabycia tego prawa przez Skarb Państwa. W tej sytuacji, zasadnie przyjął Sąd odwoławczy, że wystąpił adekwatny związek przyczynowy między zdarzeniem sprawczym szkody w postaci wydania nieważnego orzeczenia, które wywołało konstytutywny skutek rzeczowo-prawny, a szkodą, ponieważ gdyby nie doszło do wydania w 1956 r. nieważnego orzeczenia, to poprzednik prawny powódki nie poniósłby szkody w postaci utraty

prawa własności części nieruchomości wskutek wydania tego orzeczenia wywołującego konstytutywny skutek.

Nietrafny okazał się więc zarzut niewłaściwego zastosowania art. 160 § 1 k.p.a. w zw. z art. 361 § 1 k.c., postawiony zresztą Sądowi I instancji, ponieważ zarzut ten sprowadzony został w istocie do bezzasadnego zanegowania istnienia normalnego związku przyczynowego pomiędzy wydaniem w 1956 r. nieważnego orzeczenia a szkodą, którą, w następstwie nieodwracalnych skutków rzeczowo-prawnych wywołanych jego wydaniem, poniosła finalnie powódka. Z tych samych powodów nietrafnym okazał się zarzut niewłaściwego zastosowania art. 361 § 1 k.c., ponieważ zasadnie uznał Sąd odwoławczy, że gdyby nie zostało wydane w 1956 r. nieważne orzeczenie o konstytutywnym charakterze, to poprzednik prawny powódki nie doznałby szkody w postaci utraty prawa własności części jego nieruchomości, które następnie nie zostały mu już zwrócone, zgodnie z ustaleniem przyjętym za podstawę rozstrzygnięcia.

Zarzut błędnej wykładni art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. (Dz.U. Nr 46, poz. 339 ze zm.) również nie okazał się trafny, ponieważ odnosi się on do określonej tym przepisem przesłanki przejścia na własność Państwa, która w ocenie skarżącego i tak uzasadniałaby wydanie tej samej treści decyzji orzekającej o przejściu nieruchomości poprzednika prawnego powódki.

O bezzasadności tego zarzutu przesądza argument, że przepis objęty zarzutem naruszenia jedynie umożliwiał (na co wskazuje sam skarżący) uprawnionemu organowi wydanie orzeczenia o przejściu nieruchomości ziemskich w okolicznościach określonych w art. 1 ust. 1 dekretu, a więc nie zobowiązywał tego organu do wydania orzeczenia o przejściu. Przepis ten wyraźnie formułował jedynie możliwość przejścia na własność Państwa nieruchomości ziemskich położonych w określonych w nim województwach, i to także wówczas jeżeli nie pozostawały one w faktycznym władaniu ich właścicieli. Taka konstrukcja normy prawnej zawartej w art. 1 ust. 1 dekretu nie pozwala na aprobatę stanowiska strony skarżącej, że w ustalonym stanie faktycznym i tak musiałyby zostać wydana tożsamej treści decyzja z tą, której nieważność następnie stwierdzono.

Przysługująca organowi możliwość wydania decyzji w razie zaistnienia ustawowych przesłanek nie przesądza o pewności jej wydania i o braku wystąpienia normalnego związku przyczynowego między szkodą a wydaniem nieważnej decyzji powodującej tę szkodę.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c. oraz na podstawie § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. (Dz.U. 2013, poz. 490).